

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adreseate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 33.

Sibiu, 22/4 Maiu 1878.

Anulu I.

Patru legi de pressa în monarchia.

Dupa apretiarile facute de noi asupra lezei le pressa în Nr. 17 alu „Observatoriulu” se escara ci-colea întrebări, că cumu se pôte, că pe langa aceeasi lege onoru diarie se le fia permisu neasenenuatu mai multu decâtu altora.

Sciindu noi bine, că nu publiculu, ci numai scriitorii, publicistii, editorii, tipografii și litografii au a face cu legea de pressa, nu ne miramu intru nimicu de întrebări că acestea; ne tienemu inse de latoria a informa pe lectori despre starea lucrului și atātu mai virtosu, că deca publiculu nu are a face immediatu cu legi de pressa, lui trebuie se'i pese fôrte multu de libertatea pressei considerata în punctu de vedere alu libertatii preste totu, alu civilizatiunei și alu desvoltarei nationale, care nu se pôte ajunge fôrta libertatea pressei.

În monarchia austro-ungurêca nu este numai una lege de pressa, ci sunt patru. Una este legea de pressa a Ungariei, sanctionata în a. 1848; a dou'a este cea austriaca din a. 1852, tienuta întru tóta puterea sa pentru Transilvania; a treia e cea austriaca din 17 Dec. 1862 introdusa pe cale constitutională; a patra este cea modificata pentru Croati'a. Acela care voiesce se judece dreptu în cestiunea libertatii de pressa din acêsta monarchia, nu are se'si pregete, se faca unu studiu comparativu între acelea patru legi, se le compare apoi si cu realitatea.

Legea de pressa din Ungaria este în câteva parti ale ei fôrte aspra; dara esperientia de tôte zile ne invetia, că scriitorii și publicistii ungureni locma în acelea parti nu o mai respecta intru nimicu; ei scriu asia, că si cumu în Ungaria nu ar mai existe nici o lege de pressa, că si cumu în acestu respectu s'aru afla în revolutiune permanenta și aru dice: Noi în 15 Martiu 1848 amu proclanatu libertate absoluta de pressa, fôrta cenzura prealabile, dara si fôrta nici-o lege restringătoare; legea de pressa din 1847/8 este plasmuita la cătra aristocrati pe placulu lor; dara noi nu voimu se scimu de ea etc. Si intru adevuru, că publicistii unguresci au trecut de multu la ordinea zilei preste acea lege, inse si preste ori-care lege de buna cuviintia și de ômeni bine educati. Loru se este permisu totu ce nu se vede nici chiaru în Angli'a, fôrta că vreunu procuroru se cutedie macaru a'i lua de urechia. Popora si natiuni întregi, clase respectabili din societatea omenêca, cumu cleruri, aristocrati, corpu militariu de oficiari, suverani mari și mici, chiaru corpurile legislative sunt obiectele diurne a le insultei și blasfemiei publicistilor ungureni. Abia dupace dau cu noroiu dreptu în noroiu, li se face câte unu procesu de pressa, de și fôrta nici-unu resultatu (Blastemati'a dela Casovi'a în Septembrie; Verhovay, Hermann etc.). Scurtu, în Ungaria deca vei cauta bine, de facto nu asiste nici-o lege de pressa. Asia dara existe libertate absoluta? Nici asia, ci precumu observaseramu si la alta ocaziune, existe desfreu, libertăgiu că nicairi în lume; că-ci de es. desfreulu liarielor opozitiunei din Bucuresci rivalisedia înlesiertu cu cele din Ungaria, candu se scie bine, că din norocire limb'a noastră în comparatiune cu cea magiara e multu mai saraca de injuraturi, si comparata cu cea nemtiêca e saraca de mascari. Din sute de exemple mai prôspete se reproducemu si noi câteva termini relevati si de diaria seriôse că „Presse” din Viena, cu scopu de a le presenta Europei că specimine. În diariulu magiaru „Egyetértés” si în celu nemtiêscu „Westungarische Gränzböten”, ambe organe a le partidei Kossuthiane, membrii maioritatiei parlamentare din B. Pesta sunt numiti „Lumpenhunde”, (porci-de cane), pe carii astadi îi compara Bismarck, mâne Gorceacow, „feige Canaillen”, (poltroni miserabili), „Hohl- und Dummköpfe” (capete seci, boi incaltati), „notorische Schwindler” (insielatori inferati), carii au traitu în tóta vieti'a lor numai din insielatorii etc.

Asia potu se scria în Ungaria. Veniti inse, de publicati mascari de acestea în Transilvania, că se ve pomeniti cu procesu de pressa, în care

se va cere închisore dela 1 până la 5 ani asupra vōstra. Adeca ce e dreptu, s'aru face si în Transilvania exceptiuni, deca ai scrie de es. în Clusiu, în Murasieni, în St. Georgiu, unde este permisu de es. a infrunta pe monarhu (M. Polgár), a numi pe imperatulu Rusiei banditu și rapitoriu, pe natiunea romanêca întregă, adunare de conspiratori și tradatori s. a. s. a.

Legea austriaca de pressa din 1862 este în multe puncte mai liberala decâtu cea din 1852, ceea ce se pôte cunoște si din insultele reciproce pe care si-le arunca în facia diarele din Viena, Prag'a, B. Pest'a etc., în cătu uneori ministeriulu respectivu nu'i mai remane alta cale, decâtu a oprî pe unele, celu ungurescu din cele austriace, acelu din Viena pe altele din Ungaria și Croati'a. Se nu se uite, că în legea austriaca este prevediuta si asia numita procedura obiectiva; candu adeca vre o publicatiune se afla a fi contra lezei, aceea se confisca puru si simplu, fôrta a persecuta si pe auctoru. Cu acêsta se facu adesea daune mari editorilor; se afla inse destui ômeni, caroru nu le pasa multu de 1 s'eu 2 mii perdate, prin umare tiparescu ce le place.

Cumu este tractata press'a noastră, veduramu atātu din procesele intentate, cătu si din analisarea §§-loru 300—302 ai codicelui penale, era în decursulu lunei Maiu vomu cunoște din alte doue procese de presse ele „Gazetei Trans.”

Acêsta anomalia ne mai audita în lumea civilizata, acêsta diversitate a legilor de pressa intr'o monarchia comuna, cu mii de interese comune, nu mai pôte duce multu; ea este nefrêca din tôte punctele de vedere si compromitetoria în ochii Europei civilizate. Anomalia se pôte delatura mai simplu si mai usioru prin desfiintarea ori-carei legi de pressa, precumu s'a facutu în alte staturi luminate si supunerea delictelor de pressa la aceleasi legi penale, caroru sunt supuse si delictete comisse prin graiulu viu, cu care ocaziune ar fi a se introduce si institutiunea de Iury preste totu.

Transilvania.

Sibiu, 3 Maiu. Membrii sinodului archidiececanu gr. or. care se deschide poimane în duminêca Tomei, s'au adunatu mai toti. Comisiunea emissa din sesiunea a. tr. spre a luâ în discusiuni prealabili câteva cestiuni mai grave, lucra de patru zile cu tóta diligentia.

Mane este solemnitatea cununiei domnului dr. în drepturi Ioanu Mihalyi de Apsi'a, procuroru (fiscalu) în comitatulu Marmatiei, unulu din domnii si renumiti fii ai repausatului septemviru la in. curte r. u. Gabr. Mihalyi si alu dōmnei Iuli'a n. de Manu, cu domnisiōra Paulina fiica ilustrului domnu consiliariu gubern. în pens. Paulu Dunca de Sieulu-micu. Indestulare si fericire se insociesca pe nou casatoriti în calea vietiei lor.

1 Maiu st. n. a fostu asta-data că prin exceptiune una din dilele cele mai frumōse, si care umara, sunt mai multu senine decâtu nuorōse.

(Sergentu din Romani'a arestatu). A dou'a di de pasci, adeca în 17/29 Aprile s'aru se vedu aici una scena fôrte neplacuta. Unu sergentu dela regimentulu 2 de Dorobanti din subprefectura Caneni, arestatu de cătra gendarmii unguresci din colu de Turnu-rosiu la Riu-Vadului, fu adusu aici ferecatu în lantiu, escortatu de 1 gendarmu și 3 soldati de linia, apoi aruncatu în prinsōrea dela tribunalulu reg. locale. Cercetarea curge asupra nenorocitului ostasiu în tóta regul'a; intr'aceea din tôte câte audimu se pare, că modulu arestareii lui a fostu neregulat. Se dice, că acelu sergentu comandandu intr'una de dile patrula de munte la fruntarie, ar fi datu preste unii pastori de pre la Resinari și de airea, pe carii au voitu se'i oprêca si visitedie conformu lezei si instructiunilor; dara unulu din ei o tuli la fuga fôrta a respecta strigarea că se stea. Atunci unulu din soldati ilu inpusicâ în pitioru, apoi ilu dusera la o casa, dara omulu sangerase tare, în cătu a si muritu. Ômeni

dela Caneni, carii venira la Tergulu Sibiului spunu asia, că puscatu'a s'a intemplatu pe teritoriulu Romaniei, nu pe alu Transilvaniei; era pe sergentulu romanescu l'au inviatu gendarmii unguresci în 29 la petrecere, dupa datin'a ce se observa pe la fruntarie; densulu a venitu fôrta se 'i trêca prin minte, că cameradii în locu de a'lu tracta cu omenia, ilu voru lega si aresta. De altumentrea capitanulu companiei la care este sergentulu, se afla de eri în Sibiu. Intr'aceea s'a scrisu si la Consulatu în Bucuresci. Se pare inse că acêsta cauza considerata că cestiune internationale va da ocaziune la note diplomatice cu atātu mai virtosu, că de candu cu espirarea tractatului de cartellu mai sunt si alte cestiuni fôrte seriôse de regulatu.

Dupa o alta versiune, între pastorii ardeleni si soldatii romani se escase din caus'a unoru oi cërta, care degenera în bataia, cu care ocaziune unu pastoriu (pecurariu, ciobanu) trase cu unu pistolu asupra unii soldatu, apoi o tuli la fuga. În acelu momentu unu soldatu trase si elu asupra celuia cu pusca si'lu nemerî în pitioru. Casulu acêsta se intemplase în anulu trecut. Investigarea la tribunalele Romaniei s'a facutu de multu, era sergentulu acêsta fu absolvitu de cătra tribunalulu competentu din cauza, că nici-unu martoru nu a potutu depune asupra'i, că se pōta fi condamnatu la vreo pedêpsa.

— Denumire, respective translocare oficiale. Precumu suntemu informati si aflamu în foi'a oficiala „Budapesti Közlöny”, dlu Alesandru Petroviciu controloru dela perceptoratu reg. ung. de contributiune din Aiudu în gremiulu Directiunei finantiale de Sibiu, la propri'a s'a cerere si în asemene calitate — este translocatu de cătra Directiunea finantiala a Temisiorii la perceptoratu reg. ung. de contributiune din Versietiu. — Numerulu celu micu alu inteligintiei romane din acelu mare si mai numai de germani si serbi impolulatu orasiu, si prin acêsta acuzitiune se sporesce în interesulu poporului nostru atātu de compactu locuitoriu din impregiurimea Versietului.

(C—s.) Sibiu, 18/30 Aprile 1878. Intr'unulu din articlii publicati în acêsta materia amu accentuatu, cumu organele regimului nostru de statu ne persecuta — fara mila si crutiare — invetiatorii, pentru că ei folosescu s'eu în scola, s'eu macaru numai în usulu lor privatu particulariu carti de acelea romanesci, pe care inspectorii civili le credu, afla si dificulta că contrarie si inimice întregitatii si ideei statului magiaru si că pe atari le întredicu, respective eliminêca cu totulu atātu din scōle cătu si din familii, amerintiandu si dictandu pedepse celoru ce s'aru incumeta se le mai tiena si folosêca.

Spre ilustrarea acestei persecutiuni reproducemu din diariulu magiaru „Alfold” ce apare în Aradu, Nr. 94, dela 24 Aprile unu raportu despre tragerea înainte tribunalulu regescu de acolo a loru 4 invetiatori confessionali ai nostri, cari fusera luati în cercetare, pentru că au folositu cartea intitulata „Istori'a romanilor” edata de invetiatoriulu Ioanu Tuducescu din Lipov'a si că contraria statului oprita dejă prin ministrulu reg. ung. de culte si instructiune publica. Despre decursulu acelei pertractari, éta cumu suna raportulu sus-amintitulu diariu:

„Din caus'a cartilor oprite au statu inaintea tribunalulu 4 invetiatori gr. or. si 6 preoti gr. or. figurandu cei dintaiu că inculpati, cei din urma că martori. Acus'a în contr'a inculpatilor a insinuat'o comitetulu administrativu pe basea aretarei inspectorulu reg. de scōle si a pretorelui cercualu.*) — Obiectulu acuzatiunei a fostu cartea intitulata „Istori'a Romanilor” de invetiatoriulu Ioanu Tuducescu din Lipov'a, pe carea invetiatorii Demetriu Rafil'a din Paulisui, Georgiu Barabasiu din Magiaratu, Stefanu Fericeanu din Tirnova si Urosiu Achimasui din Cubini, în mâni'a interdicerei o au tienutu la sine, prin ce au devenitu culpabili de o

*) Szolgabiro = subprefectu.

fapta contraria statului. — Din investigatiune si la pertractarea finala s'a constatat, ca numitii inculpati acésta carte nu o au folosit'o cá carte scolastica, ci o au tienutu cá a loru propria.

Rafla de si la recomandarea consistoriului a impartitu 10 esemplarie din acésta carte inainte de interdicerea ministeriale, totusi cetindu intr'o fóia cá Tuducescu era trasu in cercetare pentru acésta carte, nu au folositu carti de acestea in scóle, au marturisu preotii, dintre cari unii sunt directori, unii visitorii scóleloru.

La pertractarea finala s'a constatat si imprejurarea, cumca confiscarea cartiloru s'a intemplat in mai multe locuri, fara cá consistoriulu se fia avisatu pre invetiatorii respectivi despre interdicerea cartii din cestiune, si asia densii nici au sciutu ceva despre interdicerea acelei cartii.

Camu caracteristica este inpregiurarea, cá invetiatorii nici despre interdicerea curentata prin pretorii cercuali insarcinati de cátra comitetulu administrativu municipale n'au sciutu nimicu, pre candu procurorulu regescu Parecz tocma pe acésta inpregiurare si-a fundatu actiunea, in sensulu careia invetiatorii: Barabasiu, Fericeanu si Achimasu erau se se pedepsésca fia-care cu câte 15 fl. mulcta sau 3 dile inchisóre, ér invetiatoriulu Rafla cu 5 fl. mulcta séu o di inchisóre.

Tribunalulu dupa o consultare de 10 minute publicà sententi'a, in sensulu careia inculpatii din lips'a probeloru se absolvara. Dar' procurorulu apelà in contr'a acelei sententie, cu care inculpatii se dechiarara multumiti.

Facia cu acésta persecutiune ori-ce comentariu este de prisosu; numai acea inpregiurare totusi nu se póte lasá neatinsa, cá nu ne potemu esplica, cumu de auctoritatile nóstre bisericesci nu nisuescu a preveni la timpu acésta persecutiuni, ci lasa necurentata interdicerea cartiloru, asiá cá bietii invetiatori nefiindu incunosciutiati si orientati, precumu se afirma in reportulu pertractarii finale a casului din cestiune — devinu trasi in cercetare, carea li causéza nu numai perdere de timpu, ci si spese, cari trebue se le supórte din amarit'a platisióra**).

Procesele, certele, bataile si chiaru omoruri din caus'a miédiuneloru de hotara de a le comuneloru in patri'a nóstra sunt secularie. Intre anii 1560 si 1780 se luá chiaru si biserici prin versari de sange (Clusiu, Alb'a, Aiudu, Turd'a etc. si la multime de comune romanesci). Cele mai dese procese de hotara au caracteru totu-odata nationale, cá de es. a le comuneloru din scaunele Salisce si Talmaciu cu a Sibiului, cá acesta cu districtulu Fagarasiului, cá comun'a Apold (Grosspold) cu comun'a romanésca Rodu, cá comunele romanesci din Sc. Giurgiu-St. Nicora cu cele secuiesci, cá altele din districtulu Naseudu cu cele sasesci din districtulu Bistritiei. La acestea din urma se numera si casulu de facia coprinsu in suplic'a ce se publica aci, dupace se facu investigatiunea si se constatara faptele. Comun'a Dumitra (nemt. Mettersdorf) e sasescá, Rebrisióra e curatu romanésca. Mai departe se vorbésca faptele.

Onoratu Tribunalu regiu cá foru penale.

Marti in 23 l. c. camu pre la 8—9 óre inainte de amédi au venitu un'a multime, si anume cam la 400 individi din Dumitra mare inarmati cu puscii, lanci, furci de feru si securi, si esindu din otarulu comunei Dumitra, au trecut pre otarulu comunei Rebrisióra. Aci mai antaiu au ruptu si taiatu gardulu dela gradin'a lui Vasile a Senei din Rebrisor'a, dupa aceea au mersu la loculu de aratu alu lui Davidu Mihalca si Vasile Doce, ambii din Rebrisióra, si sapá pre loculu celui dintaiu. Dumitrenii s'au rapeditu asupra loru, densii inse au fugitu, si inca Vasile Doce fóra palaria. Dumitrenii au taiatu in bucati palari'a aceleia, au aprinsu colib'a lui Davidu Mihalca, care se aflá cam in midiuloculu locului aceleia, au taiatu mai departe nescari oltoani, ce se aflá saditi pre acelu locu propriu alu lui Davidu Mihalca.

De aci au trecut Dumitrenii in alta parte a

) Noi din partea nóstra ne permitemu a observa alaturea cu dn. corespondente cu totulu altu-eva: Cá pe teritoriulu Europei se mai afla, pe langa guberniulu rusescu inca si altulu, carele mai crede, cá prin compunerea de Syllabus politicu si de Cathalogus librorum prohibitorum se mai póte oprí pe locu, fia si numai una secunda, omnipotentelu spiritulu alu timpului, si cá s'ar mai potea impedece, fia si numai pe 24 de óre, desvoltarea nationale a popóraloru christiane, care 'si au dejá literatur'a si istori'a loru).

Not'a Red.

*) Se erti de redactoru, dara astadi nici gubernulu rusescu nu mai crede in lucruri de acestea. Not'a Corectorului.

otarului si anume, in partea asia numita pre „Valea marului“, unde mai antaiu au ajunsu la loculu lui Iacobu Linu din Rebrisióra. Aci se aflá acesta dinpreuna cu fiulu seu George Linulu, si ará pamentulu loru propriu. Dumitrenii atátu pre Iacobu, cátu si pre George Linulu iau prinsu, iau batutu, si iau legatu. Pre candu s'au intemplat acést'a, unu altu despartimentu de Dumitrenii au prinsu totu pre otarulu comunei Rebrisióra, nu departe de loculu lui Iacob Linulu pre Toaderu Linulu, care mergé cu plugulu si cu doi cai la loculu seu in acea parte a otarului cá se si'lu are. Pre acesta mai antaiu l'au spartu pre din apoi cu bajonetulu intru unu pitioru, dupa aceea l'au batutu si l'au legatu, au prinsu dupa aceea si pre Grigore Craciunu din Vararea.

Dumitrenii au luat dupa acésta cucur'a si grap'a dela plugulu lui Toderu Linulu, acestea leau taiatu si farámatu tóte in bucati; i-au luat cu poterea palari'a si straiti'a de dupa capu.

Dupa acést'a au luat plugulu lui Iacobu Linulu cu doi junci si doi cai, precumu si plugulu lui Toaderu Linulu cu doi cai, apoi pre Iacobu Linulu, pre fetiorulu seu George Linulu, pre Toaderu Linulu si pre Grigore Craciunu, se intielege cá pre toti acestia legati, iau dusu in comun'a Dumitr'a mare si de aci la Bistritia, toti batuti si sangerati. — Vigiliu comunali pre cari iau concediutu primariulu din Dumitra sei escorteze, aducundu'i in Bistritia sub escorta iau batutu si bolditu cu betiele, ma chiaru si in cetatea Bistritia in midiuloculu ulitiei. Pre drumu, in loculu unde este una fontana cu apa, sub pretestu cá i spala de sange, leau turnatu apa pre rane, dar' totu una-data simulandu-se cá i spala, le lové ranele cu palm'a.

Pre Toaderu Linulu si pre Grigore Craciunu iau lasatu a casa, ér Iacobu si George Linulu se afla batuti si sdroboti in spitalu aci in Bistritia.

Dupa cátu amu aflatu dela Toaderu Linulu, intre multimea de Dumitrenii s'au aflatu plaiasiulu numitu in comuna Dumitrea Miki alu lui Rosken, care au spartu cu bajonetulu pre Toaderu Linulu, apoi Miki Krainer ambii din Dumitrea; pre multi insi i va cunosce Iacobu Linulu.

Astfelu de fapte numai popórale selbetece potu se comita.

Nu esiste nece una indoiéla, cá Dumitrenii au comisu prin acést'a criminea violentiei publice.

De óra-ce Iacobu si George Linulu se afla in spitalu bolnavi, asia cátu viéti'a le este in periclu, ne rogamu, cá cátu de ingraba se se asculte la protocolu despre faktu si se se cerceteze prin medici, se se introduca mai departe incusitiunea penale in contr'a Dumitreniloru si pentru fapt'a acésta barbara se se pedepsésca.

Daun'a o voru da-o la protocolu respectivii individi cá daunati.

Aci adaugemu, cá Iacobu Crimu, Toaderu Chircu, Ilie Buta din Rebrisióra, apoi Grigore Granciu si Hila Gevürz din Naseudu ne-au descoperitu, cumcá trecundu densii marti demánéti'a pre la 5—6 óre prin comun'a Dumitra spre Bistritia la tergu, au vediutu pre Dumitrenii multime mare esindu inarmati din comuna; ne-au descoperitu mai departe, cá in numeru cam de una compagnia era inarmati cu puscii; preste totu asiá au fostu de multi, incátu au trebuitu se sté pre locu cu carutiile, cá-ci n'au pututu strabate pre drumu printre ei; in urma neau descoperitu si aceea, cá chiaru atunci candu esiá multimea din comuna, la beserica se tragé clopotele intr'o dunga, va se dica, se alarmá comun'a intréga; de aci trebue se presupunemu, cá Dumitrenii au tienutu consiliu spre a comite acésta fapta.

Bistritia in 25 Aprilie 1878.

Stefanu Aculu m. p. Gavriulu Linulu m. p.
primariu. notariu.

Dela armat'a c. r.

Avancementséu inaintari in ranguri la armata in anii de pace si normali se facu de cátra Maiestatea sa in anotimpuri anumite. In avancementulu din Maiu au fostu denumiti: 13 generali maresiali-locotenenti, intre carii doi magiari M. Simonyi si comitele Iul. Andrassy ministrulu (la militi'a teritoriale); unu romanu din Banatu Alesandru Guranu, directoru la institutul militariu geograficu, éra ceilalti toti germani; 21 general-maiori, din carii 5 magiari; 38 coloneli, intre carii unu romanu transilvanu Iosifu Vellican la reg. 50; mai departe 35 locotenenti coloneli (vice coloneli), 65 maiori, 194 capitani de clasea I, 208 de cl. II.; 207 primi locotenenti; 439 locotenenti; 2 primi locotenenti si 38 locotenenti in reserva. S'au mai facutu si la marina pucine inaintari. Preste totu

vorbindu, acestea avancementséu sunt considerate cá normali, adeca pucine facia cu epoc'a turburata in care se afla lumea européna.

Diarielu magiare cauta dupa nume magiare intre sutele de germane si in parte slave; dara unde nu prea servescu magiari, nu poti nici afla multe din ei. In armat'a comuna de linia sunt fórté pucini oficiari de nationalitate magiara. Ar fi se cautamu si noi in grosulu sîematismu militariu de vreo 16 pàna in 20 de mii de nume dupa cele romanesci; dara ce folosu, candu multe sunt asiá de schimosite prin diversele orthographii, in cátu nu le mai cunosci; apoi si in acésta sfera de activitate onorifica starea nóstra presenta este numa consecenti'a naturale a dorerosului nostru trecut. De pucini ani incóce multe familii romanesci fruntasie ceru si castiga, cá fiii loru se fia primiti pe la scólele militare de a le armatei si facu fórté bine; fia cá se'i imitedie si alte familii cu miile.

In avancementulu actualu din Maiu ni se pare cá amu aflatu si nume cunoscute prea bine la romani: Albertu Draganu inaintatu de capitant cl. I la reg. 51 ped. De capitani cl. II. Nicolae Popa la reg. 63. Georgie Avramu la 31. Emiliu Nestoru la 31. De primi locotenenti Nicolae Torbica la 62. Davidu Pandrea la 2. Locotenenti: Vas. Rusu la 43. Sim. Draganu la 63. Nicolae Chintoianu la 51. Georgie Gavrilutiu la 63. Iacobu Popu la 50.

In cestiunea orientale

de trei dile incóce nu avemu alta scire positiva. decátu cá imperatulu Alesandru II luá dela frate-seu Nicolae comand'a suprema si o dete renumitului generatu Tottleben. Din partea Angliei se ma scie atáta, cá prepara o flotta de 20 corabii cu scopu de a o tramite in marea baltica contra Rusiei. Incolo totulu este, cá si mai inainte, confusiune secrete diplomatice, lipsa totala de securitate in afaceri.

Romani'a.

Dela Bucuresci ne veni una corespondentia din 17/29 Aprile, alu carei coprinsu nu prea este calificatu a'lu pune la feréstra. Se inputa intre altele la tóte trei diarielu politice romanesci din Transilvani'a, cá-ci trecu ele cu vederea legionulu de fictiuni si neadeveruri cáte se publica neincetatu despre Romani'a si romani mai alesu in diarielu magiare si magiaróne. Unu altu corespondente germanu constata in „Herm. Ztg.“ Nr. 102, cá in adeveru corespondentii straini din Romani'a si-au facutu midiulocu de speculatiune (Geschäft) din propagarea minciuniloru cornurate, adaoge inse, cá la acea blastematia sunt si romanii de vina, cá-ci spunu strainiloru tóte nimicurile, pe care apoi corespondentii le punu sub microscopu si facu din tientiari armasari. Ceea ce revólta mai multu pe amicul nostru este, candu dicu diarielu magiare. cá Ghica, Sturdza, Brateanu aru fi mersu la Vieni'a si B.-Pesta spre a cersii mai virtosu ajutoriulu unguiloru contra muscaliloru. Las' cá dn. Brateanu. de si invitatu, nu a voitu inadinsu nici se tréca pe la B.-Pesta, ci a incongiuratu prin Galiti'a, dara apoi din tóta acea naratiune ungurésca nici-o litera nu este adeverata, si éca pentru-ce nu. Cabinetulu din Bucuresci sciá bine, multu mai inainte de a'si porni pe barbati sei la drumu, cá cei trei imperati (prin urmare si cabinetulu din Vieni'a) se invoisera inca din anulu 1876 la convenirea loru in Reichstadt, cá cu ocaziunea revisiunei tractatului de Parisu dela 1856 Basarabi'a se tréca érasu la Rusi'a, prin urmare din acésta cauza ce era se mai caute cei trei romani in Vieni'a? Totu asia era cunoscutu la Bucuresci dela locuri authenticé, cá in Vieni'a nu se afla nici-unu germanu si nici-unu slavu din regiunile inalte, care se fia aplecatu a se bate cu Rusi'a spre a face pe placulu unguiloru, prin urmare nici de ajutoriu ce ar fi se dea ei romaniloru nu póte fi nici-o vorba. Apoi dara ce au cautatu romanii in Vieni'a? Nimicu; ci ei au mersu estimpu cá si in anulu trecut, cá din respectu cuvenitu poteriloru garante, se mai intrebe odata, déca ele tienu ceva la neutralitatea Romaniei, déca voiescu séu nu, libertatea Dunarei si a guriloru ei, si mai de aprópe, déca le convine tractatulu de pace dela St. Stefano, si anume cá trupelu rusesci se tréca in doi ani totu prin Romani'a. Dela respunsurile poteriloru garante avea se depinda ulteriór'a portare a cabinetului din Bucuresci. Singuru Angli'a dete respunsu respicatu, care cutremurá pe tóta lumea. Itali'a isi manifestá cele mai caldúrose simpatii pentru Romani'a. Vecinii facura curatu cá si in anulu trecut: Ne pare reu, regretamu, dara ve recomandamu moderatiune facia cu Rusi'a,

—ci éca asia, noue nu ne dá man'a Acésta ortare cu totulu corecta a romanilor fu absolutu necesaria, cá se éca asia precumu a esitu. De aci acolo ei sciura ce au se mai face si innoira cu usi'a conventiunea die 4/16 Aprile 1877. Rusii inu si trecu, dara si platescu conformu acelei conventiuni. Armata romana se trase din calea loru si pusc'a la braci. Acumu inse vinu agentii cainetului Britaniei, cá se inbiie si pe romani cu adventiune de câteva milióné libre, cumu au inbiatu de austriaci, spre a'i indupleca se'si arunce viéti'a a siantiu pentru interesele comerciali ale lui John Bull*). Rusii sciú de lucrulu acesta, si de atunci si descordara tare trufasiele pretensiuni. Restulu e vede din cerculariulu de deunadi alu dlui Braeanu. Opositiunea din Bucuresci o bagà si ea pe naneca. Este adeca prea adevératu, cá in cea din urma siedintia secreta ministrulu Cogalniceanu atacatu cu violentia, de si omu trecutu de ani 60, fara fórte energiosu, dandu cu pumnulu in méssa respunsu: Domniloru, se avefi curagiulu a mi le lice tóte acestea in siedintia publica, si se'mi dati votu de blamu; atunci apoi eu inca ve voui spune ntregulu adevéru totu in siedintia publica! Nimeni nu a cutediatu; cá-ci se sciau „cu musc'a pe caciula“. Urmarea fu, cá in alta di camer'a dete ministeriulu unu nou votu stralucitu de incedere.

Franci'a.

Parisu. In 1 Maiu s'a deschisu espositiunea universale cu solemnitate precumu o sciú esecuta numai francesii, si in presentia reprezentantilor lunei întregi in numeru de miriade. Chiaru germanii, naturalii si secularii adversari ai francesilor, n'au incatrau, si recunoscu superioritatea spiritulu francescu mai in tóte sferele activitatiei omenesci, éra celelalte popóra proclama pe natiunea francesca de regin'a civilisatiunei. Tóti cáti au apucatu sa vedea espositiunea de acumu, telegrafara in tóte partile lunei, cá ea întrece pe tóte cele siese universali deschise dela 1852 incóce in diverse capitale; ea inse întrece departe si pe cea din Parisu dela 1867 si spre a invedera diferentia, producu si câteva cifre. Asia in apulu 1867 teritoriulu ocupatu de palaturile espositiunei éra de 146 mii metri patrati, éra espositori din tóta lumea 27 mii. Din contra in anulu 1878 edificiele espositiunei coprindu spatiu pe 400 mii de metrii, afara de piatile libere, éra espositori din tóta lumea sunt preste 32 de mii. Germaniei ii casiuase cá se nu concurga la espositiunea din Parisu; dara apoi tocma in lunile din urma veni artistiloru germani camu preste nasu a fugi de acelea escelente jocuri olimpice, numite in secolulu nostru espositiuni, si asia se presentara cu artefactele loru.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

Sâncelu, 20 Aprile 1878. Prea Stimat Domnule Redactoro! Poporulu din acest'a comuna curatu romana — de o potu numi asiá, fiindu-cá avemu si doi magiari si 5—6 evrei, — precum se vede din copi'a contractulu de mai in diosu, inca pre la finea lunei lui Ianuaru din anulu curente, se a legatu între sine, cá pre venitoriu se nu mai bea beuturi dela evrei si de a le evreiloru.

Ei, bine, veti dice, nu este in interesulu si prosperarea natiunei, cá poporulu se nu bea aici, ci se bea colo, dara cá cu ajutoriulu conducatoriloru sei se se avente odata la acelu gradu de cultura, in care se cunosca perfectu urmarile stricatióse a le spurcate beuturi mai alesu de vinarsu, si estu-modu se se abtiena dela ea cu totulu. Eu inse, care traiescu in contactu nemidiulocitu si neinteruptu cu poporulu, am momente grave, cá se 'mi para bine si se me multiamescu si cu atáta. Nu e tempulu se espunu tóte acelea momente, fia de ajunsu a aminte numai atáta, cá cu ajutoriulu acestei mesure crucerii ce se vérsa din pungile romaniloru si sbóra in ale evreiloru, si inca in proportiune cu multu mai mare de cátu pentru óresi-care altu articlu de nutrementu séu imbracante, se intorcu indereptu éra in pungile romaniloru din care au esitu. Totu odata multi romani de ai nostrii, cari pana acuma erau dedati singuru si eschisivu numai cu economia de campu, — carea in marele principatu alu Transilvaniei de cáti-va ani incóce nu prea remunerédia fatigiele agronomulu, — se introducu in spiritulu de speculatiune, precumu déjà au si inceputu; si in fine proprietarii, carora preste totu le a trecutu óresi-cumu in sange a'si esarendá regaliale cu preferintia evreiloru, aflandu despre lucru se voru simti indemnati, cá se isi dea regaliale in folosintia romaniloru, si acestia se voru pune umeru la umeru, cá se plinésca esactu conditiunile de arenda a le regalialorú, ce preste totu folosite cu prudentia si zelu, aducu venituri frumóse.

Ve rogu Prea Stimat Domnule Redactoro! decumva veti fi de acordu cu mine, ca mesur'a acésta, — ce se urmédia cu acuratetia din partea celoru legati si obligati, — este avantajiosa pentru ameliorarea starei materiali a poporulu, se binevoiti copiei de contractu ce urmédia mai la vale a i deschide unu locu in colo-

nele pretiuitulu „Observatoriu“ ce redigetii, pentru-cá se sierbesca de esemplu si altoru comune, ce se voru mai fi aflandu in asemenea reporturi, cá comun'a nóstra Sâncelu; éra de nu, se o puneti la o parte, ca se dórma somnulu, ce ilu doru alte multe chartie mai pretiósé, carora nu le a sositu inca tempulu, cá se póta vedea lumin'a dilei.

(Copia).

Contractu.

Care s'a inchiatiu in dio'a de adi între noi subscrisii locuitori din comun'a Sâncelu, intru celea ce urmédia:

Fiindu-cá amu bagatu de séma, cumcá in comun'a nóstra de mai multi ani si mai alesu dela 1848 incóce seau vendutu beuturi de vinu si in deosebí de vinarsu fórte rele, din care scimu anume cumcá se a stinsu viéti'a cátoru-va capi de familia;

Fiindu-cá acestea beuturi in tempulu mai de aprópe au inceputu a se vinde totu mai rele si stricatióse asia, cátu unii dintre locuitori nostrii in verst'a barbatiei loru au caditu prad'a mórtéi silnice a vinarsulu, indata in orele in care au iucetatu de a mai bea, éra familiile li se-au ruinatu, si mosiile le-au trecutu in manile jidoviloru;

Fiindu-cá estu-feliu de beuturi de vinarsu totu-de-un'a se-au vendutu din partea jidoviloru in casele si in cárciumele loru, ce in numeru de 5—6 sunt asiediati pre langa drumulu tiei prin midiuloculu si de a lungulu satulu nostru;

Fiindu-cá amu facutu si acea patiania, cá jidovii nostrii chiaru si in anulu trecutu au sciutu se face din doue ferii de spirtu de celu cu 34 graduri, totu 7 ferii de vinarsu, care fora de materii intaritorie nice dupa una regula nu se aru fi potutu bea, fora de a nu se fi simtitu chiaru ap'a góla intru insulu, si totusi estfeliu de vinarsu, care probatu prin antistia comunala au avutu numai 10 graduri, se-a vendutu si beutu preste totu anulu;

Fiindu-cá jidovii acestia ori dupa câte dogene nu se contenescu de a vinde vinarsu in serbatorile si dominecile nóstre chiaru si sub tempulu santei liturgii, prin care pre multi 'i aduna la sine, 'i impedece dela santele rogatiuni si 'i nutrescu in nemoralitate;

Fiindu-cá jidovii prin manierele loru atragu la sine pe o multime de teneri, carora le dau beutura in credintia*) pana la 4—5 floreni, carea o platescu apoi totu prin furturi séu dela parentii loru, séu dela altii streini, si asia se dedau le escese si la furturi, pierdiendu'si ori-ce sentiementu de moralitate;

Fiindu-cá jidovii dupa dánele loru jidovesci nu inpartesiescu nici-unu lucru cu noi crestini, nu manca, nu beu din mancarile si beuturile nóstre, de unde prepunemu cá sunt anume legati între sine cá se nu'si facea nici un amestecu cu noi crestini**).

Din acestea patianii si socotintie, pentru incungu-rarea reulu pe venitoriu, din voi'a nóstra libera si indemnulu propriu amu inchiatiu între noi contractulu acesta, prin care ne legamu, ne oblegamu, oblegandu si pre familiile nóstre, cumcá:

1. De adi inainte beuturi de vinu, vinarsu, rosolia, sau si alte spirituose dela jidovi si de a le jidoviloru, in casele loru ori in alte case séu cárciume de a le loru, ori tocmité de densii, nu vomu mai bea.

2. Pentru punerea in lucrare, implinirea si urmarea acestui contractu, prin invoie unanimu amu infiintatu unu comitetu de 4 membrii, in persónele Barbatiloru nostrii de incedere: Dionidu Trutia, Tóderu Barbatu, Jenie Grama si Vasiliu Ratiu, carora le concedemu priveghiarea pentru implinirea oblegamentulu nostru din punctulu dintaiu, si le damu dreptulu, cá indata ce voru afla, cumca óre-careva dintre noi a calcatu acestu oblegamentu, si adcea se a aflatu bendu beutura de a le jidoviloru ori-unde in laintrulu séu in otarulu comunei nóstre Sâncelu, numai de cátu se ilu pedepsesca, antaia-ora cu 50 cruceri, a 2-ora cu 1 fl., a treia-ora cu 2 fl., a 4-ora cu 4 fl. si mai de parte totu cu câte 4 fl., déca se va afla calcandu'si oblegamentulu.

3. Ne lapadamu de dreptulu de a putea recurge in contra pedepselor esecutande si esecutate din partea comitetulu descriu in punctulu alu 2-lea, atátu la deregatori'a nóstra comunale, cátu si alte deregatorii mai inalte politice séu judecirie din tiara nóstra.

4. Ne oblegamu ca banii ce se aru scóte si se voru scóte ca pedepse pentru calcarea oblegamentulu nostru din punctulu dintaiu, cu cointielegerea comitetulu de priveghiare susu numitu, i vomu intrebuintia pentru cumperarea cartiloru de lipsa pe séma prunciloru de scola, si pentru inavutirea bibliotecei scolei nóstre confessionali grec. cath. din locu.

5. Noi susu numiti si subscrisii membrii ai comitetulu de priveghiare, ne oblegamu a urmá cu scumpetate oblegamentulu datu noue in punctulu alu 2-lea, si ne invoimu, cá déca amu fi aflati cá ne-am lenevitu datori'a, si amu fi lasatu ne pedepsitu pe cutare calcatoriu alu oblegamentulu din punctulu dintaiu, acelea pedepse se se esequedie de pre noi si din averea nóstra.

Spre documentare si intarire, amu subscrisu acestu contractu cu subscrisierile nóstre proprie si cu apesarea degetulu pe semnulu crucei pusu dinaintea numelorú nóstre. — Sâncelu 28 Ianuaru 1878.

Urmédia subscrisierile a 250 locuitori romani, de relegiunea greco-catholica din comun'a Sâncelu.

Naseudu, 24 Aprile 1878. Domnule Redactoro! Mare dreptate ai avutu, dle redactoru, candu in „Transilvania“ anulu 1877, Nr. 8 publicandu o poesia a repausatulu primu-tenente Georgiu Popu, Te-ai esprimatu: „cá simtimu adese profunda dorere sufletésca, de câte-

*) Pe creditu.

**) N'au se fia legati anume; sunt prea legati prin insasi legea mosaica, care clasifica strictu animalele curate si necurate, apoi prin absurditati din Talmud, prin traditiuni milenarie etc. etc.

Not'a Red.

ori cugetamu, ce pucinu se conserva la noi memori'a ostasilorú nostri, cari si-au sacrificatu viéti'a pre campulu de onóre“. Ce vei dice inse audindu, cá atari ostasi nu numai s'au facutu demni de a le fi conservata memori'a la posteritate pentru faptele eroice pre campulu de lupta pentru tronu si patria, ci ei prin crearea de fundatiuni si conferirea de ajutórie spre scopuri de cultura totu odata ni lucescu si cá adevérati nationalisti si cá demne modelle de imitatu. Si de ce dorere sufletésca nu vei fi cuprinsu intielegundu, cá fundatiunile si ajutoriele destinate spre scopurile amentite nu aducu fructele destinatiunei lorú, din caus'a indiferentismulu unor' omeni, carora repausati le-au incredintiatu ducerea la indeplinire a dispusetiuniloru lorú bineficatorie!

Scopulu acestoru linii este de o aretá starea legatelorú dela doi oficiari repausati si anume: Georgiu Popu si Petru Puiu.

I. Georgiu Popu caditu in lupta eroica la Custozza in anulu 1866 a lasatu pre langa unu numeru insemnatu de carti pre sem'a bibliotecei gimnasiale din locu, inca doue legate in bani in suma de 100 fl. si 200 fl. cu destinatiune, cá din interesele capitalulu primu se se premieze in totu anulu acelu scolaru dela scol'a din Lesiu, loculu nascerei sale, carele va merge la scol'a triviale din Sangeorgiu, seau la cea normale din Naseudu, é'r' interesele dupa capitalulu de 200 fl. se se impartia cá ajutoriu la acei scolari din Lesiu, cari voru frecuenta scol'a normale spre a trece apoi in gimnasiu. Asiá crediu eroiculu soldatu a indemná la frecuentarea scolei!

Dar' lucru dorerosu, este anulu alu 12-lea dela mortea nobilulu testatoriu, si barbatii incredintiatu cu executarea dispusetiuniloru testamentarie dd. J. M. si Dr. J. M. inca neci pana astadi nu se afara indemnati in consciintia lorú de a implini ultim'a vointia a piulu repausatu. Senatulú scolastecú distr., sub a carui supra-veghiare sunt puse fundatiunile scolastice, i-a provocatu de repetite-ori, cá se satisfac insarcinarii luate asupra-le, cá aceste fundatiuni, cari spre cea mai mare dorere se afla in mani straine — depusi adeca la perceptoratuлу municipalu, — se vina in administrarea organulu competentu conformu vointiei repausatulu; dar' indesiertu a fostu ori-si-ce provocare, cá-ci acei doi barbati nu invrednicira pre senatulú scolasticu neci baremu de respunsu. Ar' fi tempulu supremu, cá acesti ómeni fóra ánima se se desestepe din nepasarea culpabila si se aduca linisce unui sufletu piu, intristatu inse si indignatu de atát'a despretiu

II. Petru Puiu mortu in anulu 1873 lasá sum'a de 130 fl. v. a., resp. dupa subtragerea unor' spese 125 fl. 50 cr. si anume: 50 fl. destinati pentru bibliotece'a gimnasiale; é'r' 80 fl. pentru premiarea a 16 scolari eminenti dela gimnasiulu din locu, care suma o primi si o pastrá la sine directorulu Dr. J. Lazaru (v. program'a gimn. an. 1873 p. 40).

Morindu Dr. Lazaru in Augustu 1873 mórté repentina si neaflandu-se urme despre óre-care dispusetiune cu acésta suma, precumu si neluandu-se inventariu despre cele remase de elu indata dupa mórté, sum'a de 125 fl. 50 cr., precumu si o alta suma de preste 98 fl. (adunati dela scolarii gimnasiali pre sem'a societatiei de lectura a acestora) a trebuitu se remana in cas'a parentiloru sei, la cari a locuitu, si acést'a cu atátu mai vertosu trebue se se credia, fiindu-cá repausatulu Lazaru a fostu unu barbatu fórte solidu si conscientiosu, si asia este eschisa ori-si-ce presupunere, cá dóra i-ar' fi potutu altu-cumu intrebuintia

E tristu si dorerosu inse, cá cu tóte acestea parentele repausatulu si consangeni de aprópe, toti inteligenti si cu stare materiale fórte buna, nu voru, de si fura consultati, a reintorce gimnasiulu sumele de 125 fl. 50 cr. + 98 fl. 29 cr. v. a. remase la dinsi; ci nepasarea si egoismulu i predomnesce intru atát'a, incátu sunt mai parati a lasá se se maculéze memori'a unui membru distinsu alu familie si a unui barbatu de unu caracteru firmu si întregu.

Atari impregiurari dorerosé nu potu se aiba decátu urmari triste, fiindu-cá ánimi generóse voru fi instrainate de a contribui in unu modu seau altulu la usurarea sórtei tenerimei nóstre studiósé, carea in tempulu studiiloru intempina multe greutati; cá-ci se voru teme, cá nu cumu-va si denariulu lorú se-si gresiesca destinatiunea. Reulu se póte indreptá, depinde de la cei obligati moralicescu; de cumu-va acestia sunt barbati leali si onesti, voru crede, cá in urma e tempulu cá se cugete seriosu la implinirea oblegamentelorú lorú. Acésta asteptamu, acést'a prefindemu. In.

Diverse.

(Unu veteranu din armata) lui Carolu XII puse pe fiulu seu se 'i cetésca din biblia. Candu acela ceti despre victori'a lui Samson asupra Filisteniloru, betranulu dise: „Baiete, inhide cartea, cá si eu sciú ce póte face unu soldatu bravu“.

(Unu desertoru) a fostu condamnatu la mórté prin stréngu. Candu gídele trase scar'a de subtú piciórele soldatulu, stréngulu se rupse si delincuentulu cade la pamentu. „Un'a cá acést'a n'amu patitu de candu sunt!“ bombani gídele. „Nici eu!“ dise soldatulu mantuitu.

(Unu gendarmu calare), care inse era reu calaretiu, escorta pe unu vagabundu, ale carui mani erau legate pe pieptu. Doui studenti se intalnira cu ei si unulu dise celuilaltu: „Uita-te me, cum se róga de frumosu acesta, cá acela se nu cadia de pe calu!“

(Unu respunsu nemeritu). Dupa reintórcerea lui Cortey din America, regele l'a primitu fórte rece. Intr'una din dile Cortey apare fóra de veste inaintea monarhulu si dise: „Cine esti dta?“ întreba regele surprinsu. „Barbatulu acela,“ fu respunsulu, „care iti au castigatu mai multe provincii de câte citadele ai ereditatu dela stramosii d-tale“.

(Unu baiatu care frecuentá scol'a fórte ne-regulatu, la esamenu au primitu intrebarea se spúie câte tempuri sunt? „Trei!“ respunse elu, si adeca: „buna demánéti'a, buna diu'a si buna sér'a“.

*) Se intielege poporulu Angliei.

Poporul romanu in oglind'a poesiei sale.

De dr. A. P. Alessi.

(Fine.)

XV.

Si acumu, fia-mi permisu unu minutu, a me ocupá de analiza politica in poesi'a romana. Multi sustienu, cá poporul nu are a se amestecá in politica; si nu fóra cuventu; cá-ci tieseturele si combinatiunile politice si diplomatie, care pretindu unu studiu lungu, adencu, si una esperientia mare, nu sunt pentru omulu de ánima si de o viétia idilica. Si déca amintescu de politic'a tieranului nostru, nu intielegu politic'a moderna, adeca: rafinariile, machiavelismulu si adese-ori siarlataneriele, ce se tiesu prin regiuni inalte, diplomatie, ci intielegu acea politica — déca este permisu a-o numi asia — ce trebuesce se o aiba ori-ce omu iubitoriu de patria si de ai sei, si ori-ce omu cultivatoriu de aspiratiuni nobili pentru viitoriu; intielegu politic'a, la care este inpinsu ori-cine de instinctulu conservarei individualitatiei nationale.

Plugariulu romanu vediendu-se persecutatu de sórte si redusu la grelele suferintie ale sclaviei, vediendu-se mai departe insielatu de acei ce densulu i primí cu indatinat'a-i ospitalitate si amicia, se vediu fortiatu de a se ingrijí de sortea sa. Si nemicu nu-lu superá mai tare, decâtu perfidi'a óspetiloru sei, cari i-au recom-pensatu fratiésc'a ospitalitate prin luarea mosiei si a colibei, si prin injugarea la carulu sclaviei. Diece seclii s'au incercatu Romanulu se se inpace cu dusmanii sei si se traiéscu cu densii in armonia, in amicia si fratie-tate, inse totu-deauna a fostu friptu si arsu cumplitu. Elu ne marturisesce acésta incercare prin o frumósá alegoria:

Frundia verde Odoleanu
M'am' muncitu munca d'unu anu
Se facu din pelinu zaharu,
Mie prietenu din dusmanu;
Dar pelinu-i totu amaru
Si dusmanulu totu dusmanu.¹⁾

Si dupa o esperientia de atáti-a secolu, ne spune cá elu atunci se va imprietini cu dusmanulu, numai atunci:

Va fi din dusmanu frate
Candu va dá din petra lapte²⁾

apoi superatu, indignatu de atáta perfidia continua:

De-asi traí macaru unu anu
Se punu man'a pre dusmanu,
Pre dusmanulu tieriei mele,
Ce'i aduse atáte rele,
Se-i iau pelea de pre capu
Se-mi facu punga de tabacu
Cu pelea de pre pitóre
Se-mi facu tocuri la pistole
Si cu pelea de pre trupu
Se-mi facu sacu de caratu lutu.
Si cu ochii lui din capu
Se-mi facu bumbi pre comanacu.³⁾

Romanulu nu'i place a se ocupá cu diplomati'a si cu politic'a inalta; inse candu vede cá strainii se vérescu si amesteca in afacerile vietiei sale, dieu nu póte remané indiferente. Éta cumu vorbesce Moldovanulu cátra Unguru, candu cestu din urma trece Carpatii orientali:

Ungureanu cu sumanu scurtu,
Moghior moghiorlanu,
Nu siedea 'n Moldov'a multu,
Ci te du in tier'a ta,
De-ti mananca slanin'a
Si-ti fa casa pre gunoiu
Si-o fréca cu usturoiu
Ca se-o aperi de strigoiu!⁴⁾

Éta der', cá Romanulu si in politica, in cea mai prosaica afacere, e poetu.

XVI.

Inainte de a terminá acestu sfru de margaritarie adunate din tesaurulu poporului, imi mai permitu dóue din multele perle ale poesiei sale lirice. Voui se ve cetescu dóue carmine lirice, prin cari poporul romanu rivaliséza cá poetu cu Petrarca, Racine, Lamartine, Hugo, Musset si Heine, si acésta nu numai prin ornamentele formali ale ideiloru, ci si prin fondulu loru; nu numai prin tieseturele sale geniali si adevérate poe-tice, dar' mai multu prin puritatea si dulcéti'a limbei,

^{1) 2) 3)} S. Fl. Marianu.

⁴⁾ V. A. p. 230. Ungurénulu.

prin simplicitatea si eleganti'a stilului si prin originalitate si frumseti'a ideiloru.

Éta cumu canta poporul in o bucata intitulata „Lena“:

Frundia verde, salba móle,
Apucaiu pre drumu la vale
Si-ajunseiu pre Len'a 'n cale
Eu calare, ea pre josu,
Cu gerdanu de flori frumosu
Si cercei lungi de margele,
Se traga ochii la ele.
Calea mandrei o tienuiu,
O florica, de-i ceruiu;
Ceruiu florea sinului;
Ea 'mi dá florea crinului
Ceruiu florea din guritia
Ea 'mi dá florea garofitia;
Ceruiu apa din isvoru,
Eu mi-o turbura cu doru;
Ceruiu apa neatinsa,
Ea mi-o dá cu doru aprinsa;
Cátu am datu de o — am beutu
Len'a alt'a mi-a parutu,
Mi-a parutu unu toporasiu⁵⁾
Recoritu de-unu isvorasiu.
De pre calu me deteiu diosu,
Se iau florea s'o miroso,
Ea s'a prefacutu pre locu
Intr'unu fluturelu de focu;
Vruiu se-lu prindu, elu a sburatu,
Vruiu se beu, ap'a-a secatu.
Vai de mine ce pecatu!
Len'a cá m'a farmecatu!
Fireai Lena blastemata
De-a mea minte tulburata!
Se ajungi unu negru noru
Cá se ploi lacrami de doru!⁶⁾

O copilitia cá unu trandafiru de frumósá devine pescuita de unghiti'a amorului. Unu june sveltu si frumosu, voiniculu voiniciloru, unu paunasiu frumosu, cá si faci'a lui Cristosu, ii este amantulu Cabalele sortiei inse 'i vulneréza ánem'a adencu, ii rapescu amantulu. Inse ea remane constanta in iubire, cá-ci, pre celu ce l'a iubit cu atáta focu si pasiune, nu póte se-lu uite si nu-lu va uitá in veci. Inse doreri teribile incepu a-i sfastá ánim'a, dorulu si uritulu se asociéza, incepu a-o torturá cumplitu si a'i róde la radecinele vietiei. Inse ce este viétia pentru dens'a fóra idealulu iubirei sale decâtu unu infernu. Morteá ii este unic'a amica consolatoria, ce o astépta cu sete, cá se-i sdrobéscu cumpletele doreri si suferintie din sinusioru.

Déca ar' avé o sorióra buna si creditiósa, cumu nu i-ar' concrede si descoperi dens'a voiósa tóte secretele ánimiei si prin acésta s'aru simtí mai usiorata. Dar' dens'a e singurica in lume si ambitiunea ce trebue se caracterizeze pre ori-ce femeia de ánima, nu o lasa se-si descopere secretele sale la ori-cine, cá-ci lumea e rea si adeseori perfida . . . Pre o crénga in codru, vede o turturica singura si trista. Ea indata 'si explica motivulu tristetiei. Turturica e de o sórte cu dens'a, si ea e singurica si abandonata, plánge si ea pre amantulu perdutu. Transpunendu-si sórtea sa la acea mica turturica, apoi plangindu si descriindu sórtea sa, descrie si plange pre amantulu perdutu. Transpunendu-si sórtea sa la acea mica turturica, apoi plangundu si descriendu-si sórtea, descrie si plange sórtea turturiceii. Densa ne canta:

Amarit'a turturica
O! serman'a vai de ea!
Cátu remase singurica
O! serman'a vai de ea!
Sbóra trista prin pustiá
O! serman'a vai de ea!
Mai multu mórtá decâtu via,
Cátu traiesce, totu jelesce,
Cu alt'a nu se 'nsociesce,
Trece prin padurea verde,
Dar' ea pare cá n'o vede.
Sbóra, sbóra pána cade
Si pre lemnu verde nu siede;
Er' candu siede câte-odata,
Stá pre ramura uscata,
Ori se pune pre o stanca
Si nici bea nici nu mananca

⁵⁾ Numele unei flori.

⁶⁾ V. Ales. P. p. 237.

Unde vede apa rece,
Ea o turbura si trece;
Unde vede-unu venatoru,
Cátra elu se duce in sboru.⁷⁾

XVII.

Mi-am permisu a face acésta mica excursiune pri-campulu immensu si smaltatu pomposu alu poesiei po-porale. Amu aretatu numai din departare miile si mi-liónele de floricele aflate aci si am alesu numai pucin din ele, din cari am impletitu o mica cununa, ce vi-ar presentatu. De si debilele-mi poteri nu vor' fi fostu in stare a satisfacé asteptariloru lectorului, cá-ci nu ar potutu produce o ghirlanda de compositiune artista totusi 'mi place a crede, cá va avé celu pucinu oca siunea a vedé, cá poporul romanu e unu isvoru nese caveru de poesia, si cá in creatiunile sale poetice se reflecta tóta viétia, tóte datinele, tóte moralurile, in trég'a sa istoria. Totu-odata va fi descoperitu in dens'a acea fortia virila, acele virtuti nobili, care impreuna cu limb'a constitué principulu de ginte, care principiu, in unire strinsa cu pamentulu si cu influentiile naturei compunu — dupa cum argumentéza eruditulu nostru istoricu Hasdén — acea base solida, pre care se inaltia si desvólta o natiune. Si déca cineva ar mai avé dubietate despre immortalitatea acestui poporu poetu, uite-se in oglind'a carminiloru sei lirici, esamineze-i pulsulu vitalu, ce se manifesta atáte de eficace prin poesi'a po-porala, si credu cá tóta dubietatea 'i va disparé; indata se va vedé fortiatu a cultivá credinti'a firma in nobilile aspiratiuni nationale si a companiá din totu sufletulu seu pre bardulu Romanismului, care canta:

Viitoriu de auru Romanimea are
Si prevedu prin seclii a ei inaltiare.⁸⁾

Clusiu, Augustu 1875.

⁷⁾ V. A. p. 264 „Turturica“.

⁸⁾ D. Bolintineanu.

Post'a redactiunei.

Brasiovu, 21 I. H. In „Transilvani'a“ isi are loculu seu. Va esi.

Zernesci 15/27. Multiamita cordiale.

Deva 22 Aprile. Ar fi mai bine a ve explica ambii in persóna.

Deva, adou'a di de pasci. Cá 200 mii sasi si germani au in Transilvani'a trei diarie politice, dintre care 2 esu de 6 ori, 1 de 4 pe septemana; altele nepolitice si marea concurrentia a pressei austro-germane. La trei millióne de romani se fia prea multu trei diarie politice fórté modeste?! Ar fi mare compromisiune, a fostu si pána acumu. Gubernele numera regulatu in fia-care semestru chiaru si esemplariile câte esu din fiacare diariu in fiacare limba, si de acolo tragu conclusiuni de cea mai mare importantia. Se 'si insemnea ddloru fórté bine lucrulu acesta.

Seghisior'a, 29. Cátu mai curendu. Gratiás.

Eger (Bohemi'a) 27. Preste câteva dile de a dreptulu.

Cincu-Noerichu 14/26. La consistoriu, nu la gazete. Beti'a nu se vindeca asia.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 3 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.81 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.87 „
Imperialu rusescu	„	9.88 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.53 „
Sovereigns englesi	„	12.— „
Lira turéscá	„	11.30 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	106.85 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

1 Maiu.

Obligatiuni rurale din 1864 cu 10%	l.	91.50 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	86.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiále din 1871 cu 8%	„	86.50 „
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%	„	80.12 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei) cu 7%	„	70.— „
Imprumutulu municipale non (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	83.— „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„	130.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	23.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1863 cu 6%	„	71.90 „
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	150.— „
Romani'a. Compania de asecur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	50.— „

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura ce suréza siguru prin

Alloplu de plante Schneeberg a L. Wilhelm

pregatitu dupa prescrierea medicului, si se capeta de la Franz Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen. Suculu acest'a s'a doveditu de bunu pentru dorerile de grumazu si pieptu, gripa, ragusiéla, tusa si tróгна. Multi cumperatori marturisescu, ca numai suculu acestui-a au a-si multimi somnulu placutu.

Escellentu este suculu acest'a, cá preservativa pe tempu negurosu si aspru.

In urm'a gustului fórté placutu copiiloru este folositoriu, celui-ce suferu de plumani inse, o trebuintia; cantaretilor si oratoriloru cont'ra vocii inchise séu ragusite, unu midilocu necesariu.

Multime de atestate confirma cele de susu: Cea mai clara dovéda despre effectulu extraordinariu alu acestui sucu este, ca cons. de curte de d. prof. Oppolzer, rectorulu magn. la universitatea c. r. din Vien'a, ilu folosescu cu celu mai bunu succesu in spitalu, precumu si la persóne private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu si s'a prescriu adese suculu acesta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovedirea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori reconoscutóre:

Testimoniu.

Fiiulu meu de siese ani Franciscu a suferitu optu septemani in tusa magarésca in asia mesura, in cátu me temeam cá nu cumu-va se se innee; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atátu de debilu, in cátu abia stá pre petióre. Atunci mi-s'a recomandat alloplu de plante de Schneeberg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indata dupa intrebuintiarea primei sticle a mai in-cetatu tusa, dupa a dou'a sticla cautá bene afóra copilulu, a venit la potere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in câteva dile, prein midiloculu acest'a, de o tusa mare si ragusiéla.

Deci cu multiamita sincera estradau acestu testimoniu, pentru curarea rapede si miraculósa a copiiloru mei si dorescu cá acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tóte partile prein omenimea suferinda.

Flatz, 6. Martiu 1855.

Anton Just.

Laurentiu Scheibenreif,
primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite cátu mai in graba inea 4 sticle dein renumitulu D-tale Alloplu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle afú cá dorerea de pieptu si gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micisóreza pre di ce merge, pentru ace'a me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in spe-rea de a capatá dein celu mai próspetu. Aclúdu 5 fl. m. c.

Cu tóta stim'a se subsémna

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Alloplu de plante Schneeberg este unu medicamentu fórté usuratoriu pentru doreri de pieptu, asthma, hectica, tusa, cataru, si este de recoman-datu in casuri de astfeliu de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858. Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecar in Graz.

Onor. Dle! Folosindu in desiértu diferite midilóce pentru dorerea de pieptu, de carea suferim greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de alloplu de plante Schneeberg anuciatu de d-ta, care se póte recomandá pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa intrebuintiarea celui d'antau exemplariu amu sentitu usiorare, si dupa-ce am mai cercatu cu 2 sticle din acésta medicina minu-nata, sanetatea mi se restaurá pe deplinu. Multia-mindu-si Dlu meu, din tóta ánim'a, remanu alu D-tale servitoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857.

W. J. Pock.

Domnulu meu! (21) 3

Dupa-ce prin intrebuintiarea alloplului d-tale am scapatu cu totulu de tusea 'mea si de ragusiéla impreunata cu aceea, de care suferisem septemani si totu odata in urmarea binefacutóreloru rezultate ale acestui alloplu minunatu de plante mi-am recastigatu si vocea de mai nainte, me sentiu fórté obligatu a 'Ti multiami din tóta ánim'a pentru acésta inventiune salutaru, cum si a recomanda acésta medicina probata, dupa a mea con-victiune, la toti cáti suferu de pieptu si mai ver-tosu cantaretilor. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Juniu 1857. Joanu Bauer,
docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fia-care sticla. Pretiulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositulu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Alloplu de plante genuinu se mai afla in Sabiu: Friedrich Thalmyer, comerciant. Aradu: F. Tones & Comp. Blasiu: Carol Schieszi, apotecariu. Alba-Julia, Juliu Fröhlich, apotecariu. Clusiu: Ed. Valentini, apotecariu. Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu. Sighisior'a: J. B. Teutsch, comerciant.